

ARAPÇA VE TÜRKÇE'DE SESLER -KARŞITSAL ÇÖZÜMLEME-

Tahirhan AYDIN ⁽¹⁾

Özet: Bu araştırmada Arapça ve Türkçede seslerin karşıtsal çözümlemesi yapılarak Türk öğrencisine Arapça seslerin öğretilmesinde üzerinde durulması gereken hususlara dikkat çekildi. Arapça ile Türkçe sesler arasında yapılan araştırmaya göre sesler üç kategoriye ayrılmaktadır. Arapça seslerinden 13 tanesinin karşılığı Türkçede hiç bulunmamaktadır. Karşılığı Türkçede bulunmayan bu ses grubu Türk öğrencisinin en çok zorlandığı seslerdir. İkinci grupta ise hem Arapçada hem de Türkçede bulunan seslerdir. Bunlar güçlük sıra düzenlemesinde en kolay sesler arasında yer almaktadır. Üçüncü grup ise, Türkçede bulunup hedef dilde bulunmayan seslerdir ki hedef dil öğretiminde üzerinde fazla durulan bir konu değildir.

Anahtar Kelimeler: Karşıtsal Çözümleme, Arapça sesler, Türkçe Sesler, Arapça öğretimi

The Letters in Arabic and Turkish -Contrastive Analysis-

Abstract: In this paper, a contrastive analysis between Arabic and Turkish letters had made, in order to facilitate the education of Turkish student voices Arabic characters. According to the comparison between the Arabic and Turkish characters, they can be classified into three sections. And 13 votes of the Arabic letters do not exist in the Turkish language. This set of sounds are difficult to Turkish student. The second involves the group voices similar between languages, Arabic and Turkish. It sounds easier in terms of the sequence of difficult. And the third group, consisting of the voices are in the Turkish language, while missing from the Arabic language. These voices are not important in the education of any foreign language.

Key Words: Contrastive Analysis, Arabic Letters, Turkish Letter, Teaching Arabic

¹ Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
(e-mail: tahirhan@hotmail.com)

Giriş

Arapça geçmişten günümüze kadar en çok ilgi gören diller arasında yer almıştır (bkz. El-Hûlî, 2000:4-5). Bunun pek çok nedeni vardır. Her şeyden önce Arapça dünyanın en kalabalık milletlerinden biri olan Arapların anadilidir. Birçok din, medeniyet ve kültür Arapçanın hâkim olduğu coğrafyada hayat bulmuştur. Arapçanın anadili olarak konuşulduğu ve dünyanın en zengin yeraltı kaynaklarını içeren coğrafya, günümüzde ayrı bir önem arz etmektedir. Bütün bunlar Arapça öğretimine/öğrenimine özel bir önem atfedilmesine sebep olmuştur.

Değişik bilim alanları, yabancı dil öğreniminde insan zihninin dil öğrenim özellikleri, öğrenim süreci ve bununla ilgili aşamalar hakkında sayısız çalışma ve araştırmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu tür çalışmalar sonucu ortaya çıkan çeşitli öğretim yöntemlerini, öğrenim güçlüklerini giderici sayısız öneri ve çözümler getirmiş olmalarına karşın, bugün hâlâ yabancı dil öğreniminde karşılaşılan güçlüklerin ortadan kalktığı söylenemez.

Kuşkusuz her dil kendine özgü bir yapıya sahiptir. Anadili farklı olan öğrenciler Arapçayı öğrenirken farklı güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Anadili Türkçe olan öğrenci Arapçayı öğrenirken bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi dilinden aktarımlarda bulunmaktadır. Yani Hedef veya öğrenilmesi amaçlanan (Arapçayı) kendi anadilinin (Türkçenin) çerçevesine sokmağa çalışmaktadır. Türk öğrencilerinin Arapçayı öğrenirken karşılaştıkları güçlükler dilbilimsel açıdan kendilerine özgü özellikler taşıdığından, Türk öğretmenleri ve dilbilimcileri, Türk öğrencilerinin öğrendikleri yabancı dilin öğrenim güçlüklerini göz önünde tutarak, onlara özgü öğretim yöntemleri ve kullanılacak gereçler hazırlamalıdır.

Bunun için, Hedef veya öğrenilmesi amaçlanan anadiliyle karşılaştırılmalı, aradaki farklar ortaya çıkarılmalı ve böylece öğrencinin karşılaşacağı güçlükler önceden saptanmalıdır. Yeni bir dilbilim dalı olarak gelişen *karşıtsal dilbilimin* konusu budur. Bu çalışmada, Türk öğrencilerinin Arapçayı öğrenmede karşılaştıkları güçlükleri bilimsel olarak saptayıp öğretim sırasında bu sorunların üstesinden gelebilmek amacıyla, bugüne dek uygulamalı dilbilimde son derece etkili olmuş olan "*karşıtsal dilbilim*" araştırma yönteminden faydalanıldı.

Arapça, geçmişte pek çok dünya diliyle çeşitli düzeylerde karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Türkçenin Farsçaya üstünlüğünü ispatlamak için kaleme alınmış ve Türk dili edebiyatı ve kültür tarihi açısından özel bir yeri olan "Muhâkemetu'l-Lügayety'n" (Bkz. Ali Şir Nevâî, 1996) örneğinde olduğu gibi, Türkçe de günümüze kadar değişik düzeylerde başka dillerle karşılaştırılmıştır. Ancak Türkçe ile Arapça arasında yapılmış

karşıtsal çözümleme çalışmalarını ilk defa başlatan İşler'e göre (2002:123)², mevcut çalışmalar, Türkler'e Arapça öğretimi açısından ihtiyaca cevap vermenin çok uzağındadır.

Karşıtsal dil öğretim yöntemi uygulanmayınca, Arapça, Türkler'e anadili gibi öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada sorunun esas kaynağı, Arapça'nın Türkler için yabancı bir dil olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesidir. Dolayısıyla öğretim, yabancı dil yöntem ve tekniklerine uygun olarak değil, anadili gibi yapılmaktadır. Öncelikle bu sorunun çözülmesi lazımdır. Arapça Türkler'e göre bir yabancı dil olarak ele alınmalı ve öğretim bu esasa göre gerçekleştirilmelidir. Arapça ile Türkçe dilbilgisi konuları açısından ele alınarak karşılaştırılmalı, benzer ve farklı yönleri ortaya çıkarılmalı ve bu verilerden -öğretim yöntemleri de kullanılarak- dil öğretiminde istifade edilmelidir.

Arapça'da sesler, dilin en temel unsurlarındandır. Özellikle dil öğretiminde üzerinde çokça durulan ve ilk öğretilen konuların başında gelir. Arapça seslerin Türkçe ile değişik yöntem ve düzeylerde karşılaştırıldığını görmek mümkündür.³ Bu çalışmanın amacı Arapça ve Türkçe'de sesleri karşıtsal çözümleme yöntemi ile karşılaştırmak, benzer ve farklı yönlerini ortaya koymak ve ortaya çıkan verilerin Arapça öğretimindeki yerini ve önemini tespit etmektir.

1.Karşıtsal Çözümleme ve Dil Öğretimindeki Yeri

Karşıtsal çözümleme, karşılaştırma yöntemini kullanarak diller arasındaki benzer ve farklı noktaları ortaya koymaya çalışan, (Yücel ve Erişek, 2003:30) temeli yapısalci dilbilime dayanan (Bayraktaroğlu, 1979:4) bir dilbilim dalıdır. İngilizce "*contrastive linguistics*" kavramı dilimize *karşıtsal/ayrimsal dilbilim* olarak aktarılmıştır. Karşıtsal dilbilimin esas amacı *iki ya da daha fazla dili birbirleriyle karşılaştırarak bunlar arasındaki ayrılıkları/karşıtlıkları/farklılıkları ve benzerlikleri belirlemek, bunları çeşitli yönlerden irdelemektir* (Yücel ve Erişek, 2003:30).

² Ayrıca bkz. İşler, Emrullah (2002). "Arapça ve Türkçede Ortaçlar: Karşıtsal Çözümleme", *Nüsha*, 2 (7); İşler, Emrullah (2003). "Arapça ve Türkçede Zamanlar- Karşıtsal Çözümleme", *Nüsha*, 3 (8).

³ Bkz., İsmail Akçay (1994). *Arapça ve Türkçe Seslerin Telaffuzu ve Aralarındaki İlişkiler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü; E. İşler (2001). "Türklerin Arapçanın Ünlülerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri.". *EKEV Akademi Dergisi*, 3(1), 243-254; E. İşler (2001). "Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri.". *EKEV Akademi Dergisi*, 3(2), 243-255; E. İşler (1996). "Arapça Öğreniminde Türkçeden Ses Bilgisi Düzeyinde Yapılan Olumsuz Aktarım", *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 49; E. İşler (1997). "Arapça Kelimelerin Farsça Unsurlarla Türkçe de Kullanılışı (II)", *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 57; E. İşler (1997). "Ülkemizde Arapçanın Telaffuzunda Yapılan Yanlışlar ve Kur'an Ayetlerinde Meydana Getirdiği Anlam Kaymaları (I)", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1); E. İşler (1997). "Ülkemizde Arapçanın Telaffuzunda Yapılan Yanlışlar ve Kur'an Ayetlerinde Meydana Getirdiği Anlam Kaymaları (II)", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2).

Karşıtsal çözümlene, karşıtsal iki değer sınıflandırması yapmayı amaçlayan ve dillerin karşılaştırılabileceği teorisi üzerine kurulan bir dilbilim girişimidir (James, 1980:1-3).

Lado'nun *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers* (1957) adlı kitabı karşıtsal dilbilimin, diğere bir deyişle modern uygulamalı karşıtsal dilbilim çalışmalarının başlangıcı olarak bilinir. Bu kitap aynı zamanda *karşıtsal çözümlene (contrastive analysis)*'in da başlangıcı kabul edilir (İşler, 2002:124). Onun bu eserinin ardından kısa bir süre sonra Charles A. Ferguson'un editörlüğü ve Washington'da bulunan "*Center for Applied Linguistics of the Modern Language Association of America*" adlı merkezin himayesinde karşıtsal yapı serisi (*contrastive structure series*) çalışmaları başlar (James, 1980:8). Bu seri, İngilizce ile Amerika'da öğretimi yaygın olan beş dil Fransızca, Almanca, İtalyanca, Rusça ve İspanyolca arasındaki benzerlik ve farklılıkların betimlemesini yapmayı amaçlamış ve bu alanda art arda eserler yayımlamıştır.

Fries (1945), "*Yabancı dil öğretiminde en etkili araç, anadili ile hedef dilin karşılaştırılması sonucu elde edilen malzemeler ışığında hedef dilin bilimsel çözümlenmesine ilişkin hazırlanan verilerdir.*" diyerek anadili ile hedef dilin yabancı dil öğretimindeki yerini tespit etmiştir.

Lado (1957:1), dillerin ve kültürlerin düzenli olarak karşılaştırılmasının gerekliliğini açıklarken teorinin esasını, Fries'in anadili ve hedef dil arasında düzenli karşılaştırma yapma hakkındaki fikirlerine dayandırır.

Daha sonra Lado (1957:2), kendi teorisini ise şöyle açıklar:

"Kişiler anadilleri ve kültürlerindeki kalıplar ile anlamlar ve bu kalıplar ile anlamların dağılımlarını yabancı dil ve kültürlerine aktarmaktadırlar. Bu aktarımı, gerek aktif olarak yabancı dili konuşur ve kültürüne göre davranırken, gerekse, pasif olarak, o dili ve kültürü sahiplerinin konuşma ve davranışlarından anlamaya çalışırken yaparlar... Yabancı dil öğrenmeye başlayan öğrenci bu dilin bazı özelliklerinin kendisine kolay, kimi özelliklerinin ise zor geldiğini görecektir. Öğrenciye anadiline benzeyen olgular kolay, farklı olan olgular ise güç gelecektir."

Lado'nun bu görüşü karşıtsal çözümlene hakkında ortaya konan görüşlerden ilki olup *strong version/güçlü görüş* olarak bilinir. Buna göre iki dil arasındaki farklılık anadili girişimine (interference) neden olacaktır. Stockwell ve arkadaşları (1965, akt. İşler, 2002:126) bu görüşün savunucularındandır. Bu görüşe göre, anadili ile hedef dil arasında yapılacak karşıtsal çözümlene ile yabancı dil öğreniminde karşılaşılan güçlükler önceden belirlenebilir.

Anadili ile amaç dilin karşıtsal çözümlemesi sonucu elde edilen farklılık ve benzerliklerin değerlendirilmesi; amaç dilin hangi yönlerinin öğrenciye güç, hangi yönlerinin kolay geleceğinin saptanması gerekir. Ancak yalnızca iki dil arasındaki benzer ve farklı kuralların dizelgesini yapmak öğretime katkı bakımından çok fazla değer taşımaz. Bu benzerlik ve farklılıkların derecelerine göre güçlük sıra düzenlemesinin yapılması ve öğretim gereçlerinin ona göre hazırlanması gerekir (Dede, 1983:125).

2.Güçlük Sıra Düzenlemesi

Güçlük sıra düzenlemesi, hedef dilin öğretiminde karşılaşılabilecek güçlüklerin kategorize edilmesidir. Bunun için iki dilin grameri karşılaştırılır. Karşılaştırma sonucunda iki dil arasında tespit edilen farklılıklar ve benzerlikler ortaya konulur.

Bu çalışmada karşıtsal çözümlemenin esas alınan *güçlü görüşüne* göre yabancı dil öğrenmeye başlayan öğrenciye anadiline benzeyen olgular kolay, farklı olanlar ise zor gelir. Buna göre yabancı dil öğrenen öğrenciye en zor gelen konular anadilinde karşılığı olmayan konulardır. Bu durum anadili aktarımına sebep olmaktadır. Yani farklılık arttıkça anadilinden hedef dile aktarım artar.

3.Arapça ve Türkçede Sesler

a.Harf Ses İlişkisi

Bu bölümde Arapça ve Türkçede seslerin karşıtsal çözümlemesi yapılacak, Türk öğrencisine Arap seslerin öğretilirken üzerinde durulması gereken hususlara dikkat çekilecektir. Öncelikle çok karıştırılan iki terim olan harf ve ses kavramlarını izah etmekte fayda vardır.

İngilizcede “*character*” veya “*letter*” ve Arapçada “*رمز*” veya “*حرف أبجدي*” diye isimlendirilen *harf* (el-Hûlî, 2009: “*Character*” ve “*letter*” maddeleri), bir ses, hece veya anlamı ifade eden yazılı işarettir (Vehbe, 1984, “*el-Harf*” maddesi). Abduettevvab harf tabirini hem “*telaffuz*” hem de “*seslerin yazılı işaretler/rumuzlar*” (*الرموز الكتابية*) için kullanmaktadır (Abduettevvab, 1985:84).

Kelime anlamıyla “*ses, kaynağı ister canlı ister cansız olsun, işitsel alana hitap eden düzenli ve sürekli titreşimlerden oluşan etkidir*”(Radvan, 1976:150). XIX. yüzyılın sonlarında ve özellikle XX. yüzyılda ayrı bir inceleme alanı haline gelmiş olan “*dil sesleri*” (Aksan, 1998:I/25) (*phoneme/الوحدة الصوتية*) dilin en küçük birimleridir (Hanna vd., 1997: “*Phoneme*” maddesi). Bu sesler “*harf*” dediğimiz işaretlerle yazıya aktarılırlar (Aksan, 1998:I/57). Terim anlamıyla ses, *dil dizgesi içinde anlam ayırt edici öğe* veya birim diye tanımlanabilir (Aksan, 1998:I/58). Dilin seslerini; oluşumları, boğumlanma özellikleri, sözcüklerdeki sıralanışları, yükledikleri görevler ve uğradıkları çeşitli değişimler açısından inceleyen dil bilgisi koluna “*ses bilgisi*” denir (Korkmaz, 1992:128). Arap dili, alfabede verilen seslerden ibaret değildir. Daha hicrî II.

asırda bu asli seslerin yanında “fer’i” sesler bulunduğu belirtilmiştir (Bulut, 2000:7). Hem Arapça hem de Türkçe, alfabede karşılıkları bulunan seslerin dışında, *asli olmayan seslere* de sahip olduğu için, bu çalışmada sadece alfabede bulunan asli sesleri temsil eden harfler üzerinde durulacaktır.

b.Arap Alfabeti

“Bir dildeki sesleri karşılayan harflerin hepsinin birden meydana getirdiği muayyen sıralı topluluk” (Ergin, 1986:39) olan alfabe, Arapçada “el-Ebcediyyetu’l-arabiyye” (الأبجدية العربية), hurûfu’l-hicâ’ (حروف الهجاء), el-elifba’ (الألفباء), (el-Hûlî, 2009:“Alphabet” maddesi) hurûfu’t-teheccî (حروف التهجي) ve hurufu’l-mu’cem (حروف المعجم) (Wright, 1991:1) gibi adlarla isimlendirilir. Arap alfabesinde 28 harf vardır:

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، هـ، و، ي.

Umumiyetle ي harfinden önce yazılan لا (lamelif) alfabe içinde ayrı bir ses değil, ل (lâm) ile ا (elif)’in birleşmesiyle meydana gelmiştir (Wright, 1991:3.).

c.Türk Alfabeti

Dilbilgisi kavramlarını ve kendi dilinin kurallarını yeterince iyi bilmeyen biri, yabancı bir dili gerektiği gibi öğrenemez. Dolayısıyla ciddi bir anadili öğretimi yabancı dil öğretiminde başarı sağlamaya da yardımcı olur. Bu nedenle Arapça öğretiminde hedeflenen sonuca ulaşabilmede anadili grammerinin önemli bir yeri vardır.

Türkçe sesliler (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) bakımından zengin bir dildir (Ergin, 1986:39). Türkçede bu sekiz ünlünün dışında kalan 21 sese sessizler/ünsüzler denilir ve bunlar kendi başlarına seslendirilemediklerinden sonlarına bir –e sesi eklenerek telaffuz edilirler (Ergin, 1986:46):

A, b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, ı, i, j, k, l, m, n, o, ö, p, r, s, ş, t, u, ü, v, y, z.

4.Arapça ve Türkçede Seslerin Karşıtsal Çözümlemesi ve Arapça Seslerin Türk Öğrencisine Öğretiminde Dikkat Edilecek Hususlar

Karşıtsal çözümleme yöntemine göre iki dil karşılaştırılır, birbirine benzeyen, benzemeyen yönler tespit edilir ve öğretim bu iki bulgu üzerine bina edilir.

Her dilin kendine göre özellikleri vardır. Ancak dilin evrensel ilkeleri çerçevesinde birbirine benzeyen yönleri de mevcuttur. Arap alfabesindeki seslerin çıkış yerleri (bkz. Ömer. (1976); Enis, 1981; Maksudoğlu, 1991:16-18; İşler, 2001a:243-254; 2001b: 243-255; Yıldız ve Avşar, 2007:10-12) ile Türk alfabesindeki seslerin telaffuzlarının (bkz. Gencan, 1966:24-39; Banguoğlu, t.y.:25-33; Ergin,1986:38-48; Ercilasun, 2001:86-92;) birbirine benzerlik ve farklılık arz eden yönlerini şu şekilde sıralamak mümkün:

ء : Boğaz harflerinden olan “hemze”, ses tellerinin kapanıp şiddetle açılması sonucu meydana gelen sert bir sestir. Türkçede “hemze” adında bir ses yoktur. Ancak bu sese eklenen hareketler nedeniyle kazandığı A, E, İ, U sesleri Türkçede mevcuttur. Bu sesin telaffuzunda öğrenci pek sorun yaşamamaktadır.

ب : Bu ses hem Arapçada hem de Türkçede dudakların temasıyla ortaya çıkar. Bu nedenle öğrencinin zorlandığı harfler kategorisinde yer almamaktadır.

ت : Arapçada dilin üst dişlerin ucuna yavaşça dokundurulmasıyla çıkarılan bu ses Türkçedeki T sesine benzer. Aynı ses Türkçede de diş seslilerinden sayılır ve dilin ucunun veya ön tarafının üst ön dişlerin arkasına veya diş yuvalarına teması veya yaklaşması ile çıkarılır.

ث : Dilin üst ve alt dişlerin arasına sokulmasıyla çıkarılan yumuşak, ıslıklı bir sestir. Bu ses Türkçede yoktur. Çünkü Türkçede dişler arasından çıkan bir ses yoktur. Öğrencinin yabancı olduğu bir sestir. Bu nedenle telaffuzunda güçlük çekilmesi normaldir.

ج : “Cim” diye telaffuz edilen bu ses, dilin, üst dişlerin biraz gerisinde damağa değdirilmesiyle çıkarılır. Türkçedeki C sesine benzeyen bu ses damak diş sessizlerinden kabul edilir ve dilin ucunun ve ön tarafının diş yuvası veya sert damağa teması veya yaklaşması ile çıkarılır.

ح : Bir boğaz ünsüzü olan ح sesi, Türkçede yoktur. Boğaz tamamen açıkken ses telleri sıkıştırılarak çıkarılır. Türkçedeki H ile karıştırılan bu sesin telaffuzunda öğrenciler umumiyetle zorluk yaşar.

خ : Bir boğaz sesidir. Bu ses çıkarılırken de gırtlak hafifçe oynar ve yukarı doğru hareket eder. “Esasen Türkçede bulunan ve hırıltılı H diye isimlendirilen sesin aynıdır.” (İşler, 2001b:251) Zamanla Türkiye Türkçesinde kaybolmuştur. Hâlihazırda Türkçede kullanılan bir ses olmadığından telaffuzu zordur. Ayrıca bu sesin geçtiği kelimelerden Türkçeye geçmiş olanları öğrencide olumsuz aktarıma da neden olabilmektedir. Ses ve yazılış bakımından kendisine benzeyen ح sesi ile de karıştırılabilmektedir.

د : Türkçedeki D sesine yakın olan “Dal”, Arapçada dilin üst dişlerin ucuna değdirilmesi ile çıkarılır. Türkçede de bu sesin mahreci “dilin ucunun veya ön tarafının üst ön dişlerin arkasına veya diş yuvalarına teması ile teşekkül eden sesli” diye tarif edilir.

ذ : Dilin üst ve alt dişler arasına sıkıştırılmasıyla çıkarılır. ذ sesi ث sesinin sertidir. Bu sesin mahreci Türkçe mahreçler arasında yer almamaktadır. Bu nedenle öğrencinin tanıdığı bir ses değildir. Çıkarılması çok zor olmamakla birlikte doğru bir telaffuz için gayret gerektiren bir sestir.

ر : Türkçede ön damak sessizleri arasında sayılan R sesine benzer. Türkçede bu sesin teşekkülünde yukarı kalkan dilin ucu titrer. Bu nedenle R titretilen bir sestir. Türkçedeki R dilin, üst diş etlerine yaklaştırılmasıyla çıkarılırken Arapçada bu sesin telaffuzunda dil daha çok damağa yakındır. Ufak farklılıklarla birlikte bu sesi öğrenciler kolayca çıkarabilmektedirler; ancak yine de bu sesin incesi ve kalını arasında sorun yaşanabilmektedir.

ز : Türkçedeki Z sesine benzeyen ز, dişlerin hafifçe sıkılmasıyla çıkarılır. Türkçede de Z sesi diş seslileri arasında sayılır. Türkçede Z sesi çıkarılırken dilin ucunun ön tarafı veya ucu üst diş yuvalarına yaklaştırılır. Dilin ucu dişlere değdirilmez ve geniz yolu kapalı tutulur. Kolay seslerdendir.

س : Arapçada س, dişler arasından çıkarılan ıslıklı, keskin S sesidir. Türkçede bu ses çıkarılırken dilin ucu üst diş yuvalarına yaklaştırılır ancak değdirilmez. Bu ses de öğrencinin rahatlıkla çıkarabildiği seslerdendir.

ش : Türkçede diş sessizleri arasında sayılan Ş sesine benzeyen ش, dilin, üst diş etlerine belli belirsiz dokundurularak dişler arasından çıkarılan bir sestir. Türkçede de bu ses, dilin ön tarafının sert damağın biraz geri tarafına temas ettirilmesi ile çıkarılır. Öğrencinin zorlanmadığı seslerden biridir.

ص : Dişler sıkılıp, dil, damağa iyice yaklaştırılarak çıkarılan; dolgun, tok ve kalın bir sestir. Türkçede alfabede karşılığı olan bir ses olmamasına rağmen Türkçe kimi kelimelerdeki S sesinin kalın okunması bu sesin telaffuzunu kolaylaştırmaktadır. Ancak yine Arapçadaki başka bir ses olan ص ile karıştırılabilmektedir. Bu ikisinin ayrı sesler olduğu vurgulanmalıdır.

ض : Dil, sağ veya sol üst azı dişinin üzerine getirilerek çıkarılan, tok dolgun kalın bir sestir. Bu harfin gösterdiği ses, yalnız Arapçada bulunduğu için Arapçaya لغة الضاد (Dad Dili) denilmiştir. Türkçede karşılığı bulunmayan bu ses de öğrencilerin çıkarmakta zorlandıkları seslerdendir. Öğrenci bu sesi kimi zaman د, kimi zaman da ظ sesine benzeterak çıkarır.

ط : Dilin üst yüzü damağa yapıştırılır. Dilin ucu üst dişlerin iç tarafına bastırılıp kaldırılırsa bu ses çıkar. ط kalın dolgun bir T sesidir. Bu ses ض veya ت sesiyle karıştırılmamalıdır. Kimi zaman yanlışlıkla kalın bir D sesi olarak çıkarılan bu sesin telaffuzu, zor değildir.

ظ : Dilin üst yüzü damağa yapıştırılır, dilin ucu üst dişlerin iç tarafına iyice yaklaştırılır, soluk verilirse, çıkan vızılı, kalın ses ظ harfinin gösterdiği sestir. Türkçede bu mahreçten çıkan bir ses yoktur. Dolayısıyla Türk öğrencisinin yabancı olduğu bir sestir. Telaffuzu da zordur. Türkçeye Arapçadan geçmiş kelimeler bu sesin yanlış telaffuz edilmesine de neden olabilir.

ع : Bir boğaz ünsüzü olan ع, ses tellerinin sıkıştırılmasıyla boğazdan çıkarılan bir sestir. Öğrenciler bu sesi çıkarmakta zorlanmaktadırlar. Öte yandan sesleri arasında ع'ın bulunduğu Arapça kelimelerden Türkçeye geçenler değişik harflerle ifade edilmişlerdir. Bunlar genellikle u, ü, o, ö, i sesleriyle ifade edildiğinden öğrenci Arapça öğrenirken bu alışkanlıklarından vazgeçememekte ve olumsuz aktarımda bulunmaktadır.

غ : Dil kökü damağa doğru yaklaştırılarak, dilin ucu da yumuşak damağa yapıştırılarak dilin kökünden çıkarılan, tok, dolgun bir sestir. Bu ses çıkarılırken gırtlak titrer ve hafifçe hareket eder. Türkçedeki Ğ sesi de arka damak ünsüzlerindedir. Dilin arka tarafının yumuşak damağa yaklaşması ile teşekkül eden sessizlerdendir. Bu konsonant arka damağın boğaza yakın noktasında teşekkül ettiği için buna arka damak boğaz ünsüzü denilebilir.

Arapçadaki غ sesi, Türkçedeki G sesi ile karıştırılmamalıdır. Bu sesin telaffuzunu öğrenciler kimi zaman ق ile karıştırmaktadır. Türkçede doğrudan telaffuzu bulunan bir ünsüz değil ama Ğ harfine yakın bir sestir. Telaffuzunda başlangıçta sıkıntı çekilse de bir süre çalıştıktan sonra çıkarılabilen bir sestir.

ف : Bu ses hem Türkçede hem de Arapçada alt dudağın üst ön dişlere değdirilmesi ile çıkarılır. Türkçedeki F sesidir. Türkçede karşılığı olduğu için öğrencinin zorlanmadan çıkardığı seslerden biridir.

ق : Dil kökünden çıkarılan çok kalın, son derece tok bir sestir. Türkçede karşılığı olmayan bir sestir. Öğrenci ق yerine umumiyetle K yahut G seslerini çıkarmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin zorlandıkları seslerden biridir.

ك : Dil ortası ile yumuşak damaktan çıkarılan bu ses, Türkçedeki K sesinden biraz daha kalındır. Türkçede ön damak sessizleri arasında yer alan bu ses dilin orta tarafının kabarak ön damağa teması ile sağlanır.

ل : Türkçedeki L sesi gibidir. Bu ses de Türkçede ön damak sessizleri arasında yer alır. L sesi, dilin ucunun ön damağa teması ile teşekkül eder. L, hem Türkçede hem de Arapçada ince ve kalın olmak üzere iki tanedir. İnce L'de dilin ön tarafı ince vokallerdeki gibi kabırır ve ucu kalkar. Kalın L ise dilin arka tarafı arka vokallerdeki gibi kabırır ve ön tarafı temas için kalkar. Kalın L'nin teşekkül noktası daha arkada ve arka damak seslerine yakındır.

م : Arapçada bu sesin telaffuzu için dudaklar kapatılır ve genizden ses verilir. Akabinde dudaklar açıldığında bu ses çıkar. Türkçede de bu ses dudakların temasıyla ortaya çıkar.

ن : Arapçada ن dilin, üst dişlerin diplerine dokundurulmasıyla genizden çıkarılan bir sestir. Türkçede diş seslilerinden olan N sesine benzer. N sesi, Türkçede diş seslerindedir. Dilin ön tarafının üst ön dişlerin arkasına teması ile teşekkül eden seslerdendir. N'nin telaffuzunda geniz yolu açıktır.

هـ : Ses yolu açıkken göğüsten gelip gırtlaktan çıkarılan H sesidir. Türkçede bu H sesi gırtlak sessizleri arasında zikredilir. Bu ses gırtlaktan önce hançerenin sonunda teşekkül eder. Sessizlerin en arkada teşekkül edenidir.

و : Dudakların yuvarlaklaştırılmasıyla çıkarılan kalın bir W sesidir. Aslında telaffuzu zor olmayan bir ses olmasına rağmen öğrenci bu sesi umumiyetle bir diş ve dudak sesi olan V ile karıştırır. Oysaki Türkçedeki V sesini çıkarmak için üst dişler, alt dudaklara dokundurulur. Arapçadaki و sesinin ise dişlerle ilgisi yoktur. و sesini doğru olarak çıkarmak için yalnız dudaklar kullanılmalı.

ي : Yumuşak damaktan çıkarılan Y sesidir. Türkçede bu ses ön damak sesleri arasında yer alır. Dilin orta tarafının ön damağa yaklaşması ile teşekkül eden sessizdir. Y’de dilin durumu İ vokalininkine yakındır. Bu sebeple vokale en yakın sessiz Y’dir ve kendisine yarı vokal de denir. Bu ses hem Türkçede hem de Arapçada bulunduğundan öğrencinin zorlanmadığı sesler arasında bulunmaktadır.

5.Arap Dilinde Ünlüler

Arapçada “fetha” (ـَ), “kesra” (ـِ) ve “damme” (ـُ) hareketleri kısa ünlüleri ifade eder. Buna göre “fetha” A ve E, “kesra” İ, “damme” ise U sesini ifade eder.

Arap alfabesinde bulunan 28 sesin 2’si (ي, و) yarı seslidir. Geriye kalan 26 tanesi hareke denilen işaretler vasıtasıyla seslendirilirler. Türkçedeki a, e, i, u seslerinin yerine Arapçada hareketler vardır. “Damme”nin verdiği sesi Ü diye okumak yanlıştır. Çünkü Arapçada Ü diye bir ses yoktur. “Kesranın” ince seslerde İ, kalın seslerde ise I diye okunduğu yanlış bir kanaattir. Çünkü Arapçada Ü sesi bulunmadığı gibi I sesi de yoktur. Med harfleri olan ا, ي, و, ise Â, Î, Û seslerini karşılarlar. Arapçanın aksine Türkçede bu uzatma sesleri yoktur. Türkçede uzatmanın bulunduğu kelimeler yabancı kökenlidir (Bulut, 2000:35; Uralgiray, 1986:1).

Şu halde Arapçada dört tane kısa ünlü (a, e, i, u), üç tane de uzun ünlü ses (â, î, û) vardır. İlk dört ses Türkçede bulunan seslerdir. Geriye kalan üç uzun ünlü de özellikle Arapçanın etkisinden dolayı Türkçede kullanılmaktadır. Bu nedenle bunların telaffuzu Türk öğrencisi için zor olmamaktadır.

6.Güçlük Sıra Düzenlemesine Göre İki Dilin Seslerinin Karşılaştırılması

Arapça harflerin Türk öğrencisine öğretiminde karşılaşılan zorluğun düzeyi aynı değildir. Çünkü iki dilin sesleri karşılaştırıldığında aralarında farklılıkların olduğu görüldü.

Bilindiği üzere karşıtsal çözümlemenin güçlü görüşüne göre hedef dilde bulunup da anadilinde bulunmayan unsurların öğretimi zor, anadilinde karşılığı bulunan konuların öğretilmesi ise daha kolaydır. Anadilinde bulunup da hedef dilde bulunmayan konular,

hedef dil öğretiminde üzerinde fazla durulan bir konu değildir. Karşıtsal çözümleme, anadili aktarımını engellemek için hedef dile ait öğretilecek unsurların karşılığının bulunup bulunmaması üzerinde daha fazla durmaktadır.

Buna göre Arapça ile Türkçe sesleri arasında yapılan araştırmada hem Arapçada hem de Türkçede bulunan, Arapçada bulunup Türkçede bulunmayan, Türkçede bulunup Arapçada bulunmayan seslerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda bu iki dildeki ortak ve farklı sesler izah edildi. Bunlar bir arada şu şekilde verilebilir:

a. Arapçada bulunup Türkçede bulunmayan sesler:

ء، ث، ح، خ، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ق، و.

Bu sesler öğrencilerin en fazla zorlandıkları seslerdir. Öğrenci bu sesleri telaffuz etmek için anadilinden olumsuz aktarımda bulunmaktadır. Sözelimi ث ve ص sesleri için S، ح ve خ için H، ذ ve ظ için Z، ط için T، ع için U,Ü,O,Ö ve İ، غ için G، و için V sesini çıkarmaktadırlar. Kimi zaman da غ ve ق seslerinde olduğu gibi bu zor seslerin ikisini karıştırabilmektedirler. Bu nedenle bu ses grubu güçlük sıra düzenlemesinde en zor sesler arasında yer almaktadır.

b. Hem Arapçada hem de Türkçede bulunan sesler:

ب، (b) ت، (t) ج، (c) د، (d) ر، (r) ز، (z) س، (s) ش، (ş) ف، (f) ك، (k) ل، (l) م، (m) ن، (n) ه، (h) ي، (y).

Bu ses grubunda birbirine benzediği söylenen seslerin tam olarak örtüştüğü söylenemez; ancak buna rağmen birbirlerine çok yakın mahreç ve telaffuzlara sahip oldukları için öğrencinin umumiyetle çok kolay çıkarabildiği seslerdir. Dolayısıyla güçlük sıra düzenlemesinde en kolay sesler arasında yer almaktadırlar.

c. Türkçede bulunup Arapçada bulunmayan sesler:

ç, g, ğ, j, p, v, ı, o, ö, ü.

Yabancı dil öğretiminde anadilinde bulunup da hedef dilde bulunmayan öğeler özellikle ilk zamanlar ciddi bir önem arz etmez. Çünkü öğretilmeye çalışılan, hedef dildeki unsurlardır. Bununla birlikte hedef dilde bulunup bulunmadığına bakmaksızın anadili grammerinin her yönüyle iyi öğrenilmiş olmasının yabancı dil öğrenimine katkısı yadsınamaz.

Sonuç

Türkçe, Ural-Altay dil ailesinin Altay kolundandır. Arapça ise Sami dil ailesinin batı kolunun kuzey dalına mensuptur. Köken açısından birbirinden farklı olan bu iki dil arasında doğal olarak yapısal farklılıklar da bulunmaktadır. Günümüz yabancı dil öğretimi çalışmaları, anadili ile hedef dil arasındaki *benzeşen* ve *benzeşmeyen* özelliklerin karşıtsal olarak öğretiminin daha kolay ve verimli hale getirdiğini kabul eder. Arapça, Türklere göre yabancı bir dildir. Türkçeden farklı, kendisine mahsus kültürel bir ortamda oluşmuş olan bu dil farklı ses sistemine sahiptir. Bu suretle, Arapça öğretiminde bu gerçek göz önünde bulundurulmalı, öğretim bu esasa uygun olarak yabancı dil öğretim metot ve teknikleriyle yapılmalıdır.

Uygulamalı dilbilim araştırmaları, dilbilim alanındaki gelişmelere eklenen yeniliklerden biridir. Bu araştırmalar çerçevesinde *karşıtsal dilbilim (contrastive linguistics)* ortaya çıkmıştır. Karşıtsal dilbilim/çözümleme, anadili ile hedef dil arasındaki benzerlikleri ve ayrılıkları incelemektedir. Bu incelemeler daha çok farklılıklar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Anadilleri farklı olan öğrencilerin yabancı dili öğrenirken karşılaştıkları güçlükler farklılık arz etmektedir. Türk öğrencilerin de Arapçayı öğrenirken karşılaştıkları sorunlar dilbilimsel olarak kendine özgü farklılıklar taşımaktadır. Öyleyse, Türk öğrencileri için yabancı dilin öğrenim güçlükleri göz önünde tutularak, onlara göre bir yöntem kullanılmalı ve dil öğretim malzemeleri hazırlanırken bu esaslar göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, bu çalışmada Türk öğrencilerin Arapçayı öğrenirken karşılaştıkları güçlükler üzerinde duruldu.

Bu araştırmada Arapça ve Türkçede seslerin karşıtsal çözümlemesi yapıldı, Türk öğrencisine Arapça seslerin öğretilmesinde üzerinde durulması gereken hususlara dikkat çekildi. Arapça ile Türkçe sesleri arasında yapılan araştırmaya göre sesler üç kategoriye ayrılmaktadır. Arapça seslerden bir kısmının (13 tanesinin) karşılığı Türkçede hiç bulunmamaktadır. Hedef dilde bulunup da anadilinde bulunmayan unsurların öğretimi zor olduğundan bu ses grubu Türk öğrencisinin en çok zorlandıkları seslerdir. İkinci grupta ise hem Arapçada hem de Türkçede bulunan sesler yer alır. Sayısı 15 olan bu sesler isim olarak aynı olmasa da (sözgelimi Cîm/ج sesi ile C sesi), mahreçleri ya aynı yahut da birbirine çok yakın seslerdir. Karşıtsal çözümlemenin güçlü görüşüne göre, anadilinde karşılığı bulunan konuların öğretilmesi ise daha kolaydır. Bu nedenle bunlar güçlük sıra düzenlemesinde en kolay sesler arasında yer almaktadır. Üçüncü grup ise, Türkçede yani anadilinde bulunup hedef dilde bulunmayan 10 tane sestir ki hedef dil öğretiminde üzerinde fazla durulan bir konu değildir. Ancak anadili bilgisinin yabancı dil öğrenimindeki önemine binaen bu kategori de önemlidir.

Kaynakça

- Abduttavvab, Ramazan (1985). *el-Medhal ila İlmi'l-Luğa*, Kahire, Mektebetu'l-Hancî.
- Aksan, Doğan (1998). *Her Yönüyle Dil -Ana Çizgileriyle Dilbilim-*, Ankara: TDK Yay.
- Ali Şir Nevâî (1996). *Muhakemetü'l-Lügateyn*, Hazırlayan: Sema Barutçu Özönder, Ankara: TDK Yay.
- Banguoğlu, Tahsin (1979). *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*, İstanbul, Dergah Yay.
- Bayraktaroğlu, Sinan (1979). “Yabancı Dil Öğretim Güçlükleriyle İlgili Araştırma Yöntemleri”. *İzlem, Yabancı Dil Öğretimi Dergisi*, İ.T.İ. Akademisi Yabancı Diller Enstitüsü, 2.
- Bulut, Ahmet (2000). *Arap Dili Araştırmaları I -Sesler, Luğavi İbdâl, İlk Siga Meselesi, Terkîbî İştikâkın Sınırı-*, İstanbul: Alfa Yay.
- Dede, Müşerref (1983). “Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaştırmalı Dilbilim ve Yanlış Çözümlemesinin Yeri.”. *Türk Dili -Aylık Dil ve Yazın Dergisi- Dil Öğretimi Özel Sayısı*, 47,123-135.
- Enis, İbrahim. (1981). *el-Esvâtu'l-Luğaviyye*, Kahire, Mektebetu'l-Anglo'l-Mısıriyye.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (2001). “Türkçede Sesler”, *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri* içinde, Ankara, Yargı Yayınevi, 86-92.
- Ergin, Muharrem (1986). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Fries, C.C. (1945). *Teaching and Learning English as a Foreign Language*, Ann Arbor: Michigan University Press.
- Gencan, Tahir Nejat (1966). *Dilbilgisi*, İstanbul, TDK Yay., ss. 24-39.
- Hanna, Sami Ayyad, Kerim Zeki Husamuddin, Necib Cris. (1997). *Mu'cemu'l-Lisaniyyâti'l-Hadîse*, Lübnan: Mektebetu Lunan Naşirûn.
- el-Hûlî, Muhammed Ali (2000). *Arapça Öğretim Metotları*. Çev. Cihaner Akçay, Ankara: y.y.
- ____ Muhammed Ali (2009). *A Dictionary of The Theoretical Linguistics*, Lübnan: Mektebetu Lubnan.
- İşler, Emrullah (2001a). “Türklerin Arapçanın Ünlülerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *EKEV Akademi Dergisi*, 3(1), 243-254.
- ____ (2001b). “Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *EKEV Akademi Dergisi*, 3(2), 243-255.
- ____ (2002). “Karşıtsal Çözümleme ve Arapça Öğretimi.”. *Nüşa*, 6.123-134.

___ (2002). “Arapça ve Türkçede Ortaçlar: Karşıtsal Çözümleme”. *Nüsha*, 2 (7).

___ (2003). “Arapça ve Türkçede Zamanlar- Karşıtsal Çözümleme”. *Nüsha*, 3 (8).

James, Carl (1980). *Contrastive Analysis*, Essex: Longman.

Korkmaz, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*, Ann Arbor: Michigan University Press.

Maksudoğlu, Mehmet (1991). *Arapça Dilbilgisi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Mustafa, Radvan (1976). *Nazarat fi'l-Luğa*, Bingazi: Metâbi'u Dari'l-Hakîka.

Ömer, Ahmed Muhtar (1976). *Dirâsetu's-Savti'l-Luğavî*, Kahire, Âlemu'l-Kutub.

Stockwell, Robert P. J. Donald Bowen, John W. Martin (1965). *The Grammatical Structures of English and Spanish*. Chicago: The University of Chicago Press.

Uralgiray, Yusuf (1986). *Modern Metotlu Uygulamalı Tahlilli ve Araştırmalı Arapça İlk ve İleri Dilbilgisi*, Riyad: Safir Press.

Vehbe, Mecdi, Kamil el-Muhendis (1984). *Mu'cemu'l-Mustalahâti'l-Arabiyyeti fi'l-Luğati ve'l-Edeb*, Lübnan: Mektebetu Lubnan.

Wright, W. (1991). *A Grammar of the Arabic Language*, Revised by W. Robertson Smith and M. J. De Goeje, New York: Cambridge University Press.

Yücel, Fatma, Özcan Erişek (2003). “Karşılaştırmalı Dilbilim ve Yabancı Dil Dersi.”. *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, 118.